

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Вельгуса В.

«ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО НАРАТИВУ США СТОСОВНО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014-2025)»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 052 Політологія

Дисертаційна робота Вельгуса В. присвячена актуальній для сучасної політичної науки, міжнародних відносин і безпекових студій проблемі – дослідженню трансформацій офіційного стратегічного наративу США щодо російсько-української війни у 2014-2025 роках. Обрана тема має безперечну наукову й практичну значущість, оскільки позиція Сполучених Штатів Америки залишається одним із ключових чинників міжнародної підтримки України, формування санкційного тиску на Російську Федерацію, військово-політичної допомоги та перспектив дипломатичного врегулювання війни. Автор обґрунтовано виходить із того, що стратегічний наратив є не лише формою політичної комунікації, а й інструментом легітимації зовнішньополітичного курсу, конструювання образів агресора, жертви, союзника, загрози та прийнятих політичних рішень. Саме тому аналіз зміни американського офіційного дискурсу впродовж кількох президентських адміністрацій є важливим для розуміння глибинної логіки політики США щодо України. У вступі дисертації чітко визначено, що метою роботи є виявлення ключових дискурсивних характеристик стратегічного наративу США, його відмінностей на гібридному та повномасштабному етапах війни, а також трансформацій, пов'язаних зі зміною президентських адміністрацій.

Позитивно оцінюємо структуру дисертації, яка загалом є логічною, послідовною та підпорядкованою реалізації поставленої мети. Робота складається з чотирьох розділів, у яких розкрито теоретико-методологічні засади дослідження, витоки стратегічного наративу США щодо російсько-українських відносин, особливості стратегічного наративу гібридного періоду війни 2014-2022 років та офіційний стратегічний наратив США повномасштабного періоду 2022-2025 років.

Така побудова дала змогу авторів не обмежитися аналізом окремих політичних заяв чи документів, а простежити тривалу динаміку зміни дискурсивних акцентів – від довоєнної москвоцентричної оптики до концептуалізації України як важливого суб'єкта європейської та глобальної безпеки.

Окремим якісним складником дисертації є її методологічний дизайн. Автор не обмежується традиційним політичним дискурс-аналізом, а поєднує його з фреймовим аналізом за адаптованою моделлю Р. Ентмана, контент-аналізом і корпусною лінгвістикою із застосуванням програмного забезпечення Sketch Engine. У роботі зазначено, що фреймовий аналіз використано для виокремлення базових складників стратегічного нарративу, а корпусний і частотно-лексичний аналіз – для емпіричної верифікації виявлених фреймів і смислових акцентів. Такий підхід справді підвищує доказовість дослідження, зменшує ризик надмірної суб'єктивності інтерпретацій і дає можливість працювати з великими масивами офіційних текстів США.

Важливою перевагою роботи є широка емпірична база. Автор залучає офіційну публічну риторику вищого політичного керівництва США, транскрипти виступів, заяв, брифінгів, пресконференцій, а також ключові стратегічні документи виконавчої влади США, зокрема редакції Стратегії національної безпеки, Національної стратегії оборони, Національної військової стратегії та інші програмні документи. Це дозволяє оцінювати стратегічний наратив не фрагментарно, а як інституційно сформовану систему смислів, що змінюється залежно від політичного контексту, особливостей адміністрації та стану міжнародного середовища.

Наукова новизна дослідження полягає насамперед у спробі цілісного хронологічного аналізу стратегічного нарративу США щодо російсько-української війни від його витоків до сучасного стану, у систематизації корпусу офіційної американської риторики, а також у запропонованій автором комбінованій методиці аналізу стратегічних наративів. Важливо, що автор не лише описує зміст політичної риторики США, а й намагається виявити співвідношення ціннісного та прагматичного компонентів, інституційного й особистісного факторів, а також

доктринальної наступності та розривів між різними президентськими адміністраціями.

Змістовно переконливими є висновки автора щодо відмінностей між стратегічним наративом адміністрації Б. Обама, першої каденції Д. Трампа, адміністрації Дж. Байдена та другої каденції Д. Трампа. У висновках дисертації автор обґрунтовує, що в період адміністрації Б. Обама домінувала нормативно-дипломатична парадигма з акцентом на порушенні міжнародного права, міжнародній взаємодії та дипломатичному треку. Для першої каденції Д. Трампа автор фіксує перехід до більш прагматизованої логіки, зокрема через актуалізацію оборонної допомоги, гібридних загроз та енергетичної безпеки. Натомість адміністрація Дж. Байдена, за висновками дисертанта, концептуалізувала російсько-українську війну через протиставлення демократій і автократій, а повномасштабний період посилив фрейм оборонної допомоги та довгострокового стримування Російської Федерації.

Особливої уваги заслуговує аналіз повномасштабного періоду війни, де автор показує зміну балансу між нормативно-ціннісною та прагматично-транзакційною логікою американської політики. Дисертант аргументує, що стратегічний наратив адміністрації Дж. Байдена ґрунтувався на ідеї захисту міжнародного права, солідарності демократій і сприйнятті російської агресії як ревізіоністської атаки на глобальну стабільність. Водночас щодо другої каденції Д. Трампа автор фіксує зсув у бік суверенітетсько-транзакційного реалізму, де допомога Україні дедалі більше пов'язується з американськими національними інтересами, мінімізацією ресурсних витрат, активізацією переговорного процесу та збільшенням фінансової відповідальності європейських партнерів.

Практичне значення дисертації є очевидним. Автор слушно пов'язує результати дослідження з потребами української публічної дипломатії, зовнішньополітичного прогнозування та стратегічних комунікацій. У роботі сформульовано рекомендації для профільних державних інституцій України, зокрема МЗС та Апарату РНБО, щодо адаптації комунікаційної стратегії до змін американського політичного дискурсу. Серед таких рекомендацій – посилення прагматичної аргументації вигідності підтримки України для США, акцентування

ролі Європи у розподілі безпекового навантаження, підготовка дискурсивних рамок для переговорного процесу та активніше використання фрейму гібридних загроз, зокрема в енергетичній і кібербезпековій площинах.

Водночас дисертаційна робота має окремі дискусійні положення та недоліки, які не знижують її загальної наукової цінності, але можуть бути враховані автором у подальших дослідженнях.

По-перше, досить широкі хронологічні межі роботи – від витоків американського наративу кінця 1980-х років до 2025 року – створюють певний ризик нерівномірності аналізу окремих періодів. Найбільш переконливо розкрито періоди після 2014 року, тоді як довоєнний етап, попри його важливість для генеалогії стратегічного наративу, місцями виконує радше контекстуальну, ніж повноцінно аналітичну функцію. У подальших публікаціях доцільно було б окремо посилити пояснення того, яким чином саме довоєнні риторичні конструкції США трансформувалися у сталі фрейми періоду відкритої російської агресії.

По-друге, комбінування якісного фреймового аналізу та кількісної корпусної лінгвістики є сильною стороною дисертації, однак потребує ще більшої прозорості щодо принципів включення або виключення документів, а також способів перевірки релевантності лексичних індикаторів. У роботі зазначено, що було створено корпуси різного рівня відповідно до хронологічно та контекстуально розділених частин дослідження, однак для максимальної відтворюваності результатів варто було б докладніше описати критерії очищення текстів і можливі обмеження автоматизованого частотно-лексичного аналізу.

По-третє, окремі висновки щодо другої каденції Д. Трампа мають високий аналітичний інтерес, однак через близькість досліджуваного періоду до моменту написання роботи потребують особливо обережного формулювання. Поточні політичні процеси ще не завжди мають завершену інституційну форму, тому частину тверджень доцільно подавати не як остаточно усталені закономірності, а як тенденції, що потребують подальшого моніторингу. Це зробило б аргументацію ще більш збалансованою й методологічно виваженою.

По-четверте, у тексті трапляються окремі стилістичні, технічні та редакційні неточності, які бажано усунути перед остаточною поданням роботи до захисту або

підготовкою публікацій за її матеріалами. Зокрема, варто уніфікувати написання складних термінів, перевірити мовні конструкції на зразок «компоративного аналізу», «Стратегії національної безпеки», «повномасштабної етапу», а також переглянути окремі фрагменти з надмірно ускладненими синтаксичними конструкціями. Такі зауваження мають переважно редакційний характер і не стосуються суті отриманих наукових результатів.

По-п'яте, практичні рекомендації дисертації є доречними, проте могли б виграти від більшої операціоналізації. Автор обґрунтовано пропонує МЗС, РНБО та іншим інституціям адаптувати українську комунікаційну стратегію до змін американського наративу, однак частину рекомендацій доцільно було б доповнити конкретними інструментами впровадження: типами повідомлень для різних аудиторій, індикаторами оцінювання ефективності стратегічних комунікацій, механізмами міжвідомчої координації та прикладами бажаних комунікативних формулювань.

Беззаперечними перевагами дисертації є актуалізація теми в умовах російсько-української війни, що триває; чітке визначення мети, об'єкта, предмета й завдань дослідження; логічну структуру роботи; поєднання політичного дискурс-аналізу, фреймового аналізу та корпусної лінгвістики; значну джерельну базу; спробу кількісної верифікації якісних інтерпретацій; переконливе розкриття трансформацій стратегічного наративу США в різні президентські періоди; а також практичну спрямованість результатів для потреб української дипломатії, стратегічного планування та зовнішньополітичного прогнозування.

Певними недоліками роботи є нерівномірність глибини аналізу окремих хронологічних етапів, потреба в більш докладному описі технічних параметрів корпусного аналізу, недостатня операціоналізація частини практичних рекомендацій, а також наявність окремих редакційних неточностей. Водночас зазначені зауваження не мають принципового характеру, не ставлять під сумнів достовірність основних висновків і можуть бути враховані автором у подальшій науковій роботі.

Загалом дисертація Вельгуса В. «Трансформації стратегічного наративу США стосовно російсько-української війни (2014–2025)» є самостійним,

актуальним і завершеним науковим дослідженням, у якому отримано результати, що мають теоретичне, методологічне та прикладне значення для політичної науки. Робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами)), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Член разової спеціалізованої вченої ради
доктор історичних наук,
професор

Віталій КОЦУР

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів
Інституту політичних і етнонаціональних
досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України

